

Вих. №722 від 12 липня 2024 року

**Голові Комітету Верховної Ради
України з питань національної
безпеки, оборони та розвідки
Олександрю ЗАВІТНЕВИЧУ**

**Голові Комітету Верховної Ради
України з питань економічного
розвитку
Дмитру НАТАЛУСІ**

**Віце-прем'єр-міністерці з питань
європейської та євроатлантичної
інтеграції України
Ользі СТЕФАНІШИНІЙ**

**Міністру юстиції України
Денису МАЛЮСЬЦІ**

*Стосовно проєкту Закону України «Про внесення змін
до деяких законів України щодо механізму захисту
права власності третіх осіб» реєстр. № 11195 від 22.04.2024*

Асоціація правників України (далі – Асоціація, АПУ) є всеукраїнською неурядовою організацією. З часу свого заснування у 2002 році основною метою діяльності АПУ є зміцнення верховенства права в Україні, сприяння захисту прав людини та розвитку юридичної професії. Асоціація об'єднує понад 7000 членів різних юридичних спеціальностей, має 22 регіональні відділення та 26 профільних комітетів.

Асоціація висловлює вам свою повагу та, керуючись своєю місією, звертається з приводу наступного.

У квітні 2024 року у Верховній Раді України зареєстровано проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо механізму захисту права власності третіх осіб» (реєстр. № 11195 від 22.04.2024; далі – законопроєкт), яким пропонується вдосконалити процедуру застосування санкцій у виді стягнення у дохід держави майна – акцій (часток), що прямо належить компанії, у структурі власності якої є особа, до якої застосовано санкцію у виді блокування активів.

З огляду на повномасштабну військову агресію з боку російської федерації АПУ підтримує необхідність стягнення у дохід держави активів підсанкційних осіб, а також схвалює ініціативу імплементації механізмів захисту національних та іноземних інвесторів, щодо яких санкції не застосовувалися.

Водночас Асоціація вважає, що запропонований законопроєктом механізм стягнення 100% часток у статутних капіталах юридичних осіб, у сукупності з іншими його положеннями, не повною мірою досягає поставленої мети, оскільки не забезпечує:

ГЕНЕРАЛЬНІ ПАРТНЕРИ

AEQUO ASTERS AVELLUM LCF

 MORIS SAYENKO
KHARENKO Sokolovskiy
and Partners

VB'

МІЖНАРОДНІ ПАРТНЕРИ

 GreenbergTaurig Linklaters WHITE & CASE

ПАРТНЕРИ

 EVERLEGAL SLS GROUP

(i) збереження та розвиток бізнесу, частки, у якому стягуються; (ii) дотримання переважного права непідсанкційних акціонерів (учасників) на викуп частки підсанкційних бенефіціарів; (iii) отримання державою економічної вигоди від стягнення часток.

У практиці Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) сформовано усталений підхід, відповідно до якого захід, яким особу позбавляють права власності, має не лише ставити [як за фактами, так і в принципі] законну мету «в інтересах суспільства», а й забезпечувати при цьому належне пропорційне співвідношення між використаними засобами та поставленою метою. У рішенні ЄСПЛ від 23.11.1982 у справі «Sporrong and Lönnroth v. Sweden» ця остання вимога сформульована іншими словами, а саме через поняття «справедлива рівновага», яка має забезпечуватися між вимогами загальних інтересів суспільства та вимогами захисту основних прав людини. Необхідну рівновагу не буде забезпечено, якщо при цьому на дану особу покладається «особистий і надмірний тягар». ЄСПЛ вважає, що захід має бути, як відповідним поставленій меті, так і пропорційним їй (див., наприклад, рішення ЄСПЛ від 21.02.1986 у справі «James and Others v. United Kingdom», п. 50).

З огляду на наведене Асоціація звертає увагу на окремі положення запропонованої концепції стягнення активів, які, на нашу думку, становлять непропорційне втручання у право на мирне володіння майном і не забезпечують збереження та ефективне використання стягнутих активів, та, відповідно, надає свої пропозиції щодо можливих шляхів її удосконалення.

I. Забезпечення збереження та розвитку бізнесу після стягнення корпоративних прав до їх набуття особами, щодо яких санкції не застосовані

Законопроект передбачає, що частки (акції) осіб, щодо яких санкції не застосовано, зараховуються на рахунки умовного зберігання (ескроу) у кількості, що відповідає визначеному розміру (%) участі в пакеті, що стягується у дохід держави. Такі акції (частки) до моменту здійснення їх переказу на власні рахунки зазначених осіб не враховуються при визначенні кворуму, не надають права на участь у загальних зборах акціонерів (учасників) товариства та при голосуванні в його органах управління.

Водночас законопроект не встановлює обов'язку виконавчого органу та інших органів юридичної особи зберігати та збільшувати активи компанії під час її тимчасової націоналізації, а також не надає відповідних гарантій виконання цього обов'язку. Крім того, не передбачено, щоб виконавчі органи юридичної особи повідомляли про стягнення активів учасників юридичної особи. Однак саме виконавчий орган, призначений учасниками (акціонерами), має найкращі можливості інформувати їх про стягнення часток у такій юридичній особі.

Як вказано в рішенні ЄСПЛ від 12.10.1982 у справі «Bramelid and Malmström v. Sweden», акція компанії є складним інструментом: вона підтверджує, що власник володіє часткою в компанії і має відповідні права (зокрема, право голосу), а також акція представляє собою непряму претензію на активи компанії.

Практика свідчить, що в силу певних обмежень щодо прийняття бізнес-рішень, унаслідок неефективного управління або ж через неможливість здійснення інвестицій у розвиток бізнесу чи з інших причин, держава не завжди спроможна забезпечити ефективне управління бізнесом.

Це презюмує, що з часом, до моменту оформлення права прямого володіння акціями (часткою), вартість активу може істотно знизитися, що буде становити непропорційне втручання в право власності інвесторів та призведе до недоотримання Україною ринкової вартості активів підсанкційних осіб. Тому необхідно забезпечити безперервність роботи, підзвітність і відповідальність керівництва таких юридичних осіб.

II. Забезпечення переважного права купівлі стягнутих часток непідсанкційним учасникам юридичної особи

На Фонд державного майна України покладено повноваження у сфері управління стягнутими у дохід держави активами, у тому числі шляхом їх реалізації (продажу). Водночас законопроектом не передбачено переважного права викупу часток підсанкційних осіб існуючими учасниками чи бенефіціарами юридичної особи, до

яких санкції не застосовані. Саме останні матимуть найбільшу зацікавленість у викупі частки підсанкційних осіб за ринковою ціною. Водночас продаж таких часток на відкритому ринку в порядку, передбаченому для приватизації державного майна, буде організаційно складним та навряд чи забезпечить співставну вартість Україні. Це обумовлено тим, що частки міноритарних учасників не є ліквідним активом, які викликають інтерес у серйозних інвесторів.

А тому доцільно передбачити переважне право для непідсанкційних акціонерів (учасників) на придбання акцій (часток) української компанії, стягнених у дохід держави, які раніше належали підсанкційним особам. Реалізація такого переважного права не повинна нівелювати суть санкційної політики, а тому слід встановити дієвий запобіжник, який унеможливить повернення активів під контроль підсанкційних осіб.

III. Унеможливлення припинення права власності непідсанкційної особи без отримання компенсації

Запропонована концепція передбачає, що якщо протягом 5 років від дня зарахування прав на акції (частки) на рахунки ескроу особи, щодо якої санкції не застосовано, не звернутися за набуттям права власності на них, вважатиметься, що така особа відмовилась від права власності. У такому разі такі акції (частки) остаточно переходять у власність держави.

Вважаємо, що в цій частині концепція потребує істотного доопрацювання за такими напрямками: (i) Конституція України не передбачає можливості позбавлення особи права власності на майно без надання відшкодування його вартості; (ii) відлік відповідного строку має розпочинатись не з дати зарахування акцій (часток) на рахунок ескроу, а з моменту належного повідомлення особи про таке зарахування; (iii) такий 5-річний строк звернення непідсанкційних осіб за набуттям прав на акції (частки) не має бути присічним, а має передбачати можливість його поновлення з поважних причин.

Наведене відображає лише частину проблематики. Більш детальному опрацюванню підлягають також питання захисту прав інвесторів, що надаються міжнародними інвестиційними угодами; податкові аспекти, які регулюють відносини в різних юрисдикціях; питання корпоративного законодавства та законодавства про цінні папери тощо.

Оскільки законопроект передбачає послаблення гарантій недоторканності права власності на законодавчому рівні, вважаємо, що це може зумовити відтік капіталу та скорочення інвестицій в Україні. Це підкреслюють найбільші бізнес-асоціації.

АПУ готова бути майданчиком для напрацювання та обговорення відповідних законодавчих ініціатив із метою забезпечення балансу інтересів держави, суспільства та приватного бізнесу як в Україні, так і за її межами.

З повагою

Президент Асоціації правників України

Микола СТЕЦЕНКО